VALORI ETNOGRAFICE ÎN ROMANUL LUI VASILE POSTEUCĂ, *BĂIATUL DRUMULUI*[1]

GHEORGHE C. PATZA

Ethnographische Werte im Roman *Băiatul drumului* von Vasile Posteucă

(*Zusammenfassung*)*

Hundert Jahre nach der Geburt des Bukowiner Schriftstellers Vasile Posteucă bringt der vorliegende Beitrag den nachgelassenen, 2000 veröfentlichten Roman *Băiatul drumului* [*Immer unterwegs*] hervor, der sich durch ethnographische Werte, Volkshumor und durch die Kunst des literarischen Porträts auszeichnet. Die Schlussfolgerung des Verfassers dieses Beitrags ist, dass Vasile Posteucă an die grossen Moldauischen Erzähler – Ion Neculce, Constantin Negruzzi, Ion Creangă şi Mihail Sadoveanu – zweifellos angereiht werden sollte und weist darauf hin, dass eine kritische Auflage des Romans, vielleicht als Projekt eines grossen rumänischen Verlags notwendig wäre.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Roman, literarisches Symbol, ethnographische Werte, Mündlichkeit des erzählenden Stils, Volkshumor, literarisches Porträt, kritische Auflage.

Prozatorul bucovinean Vasile Posteucă (1912–1972) încheie seria strălucită a povestitorilor moldoveni, ce începe cu cronicarul Ion Neculce şi se continuă cu Constantin Negruzzi, Ion Creangă şi Mihail Sadoveanu[2].

[1] Vasile Posteucă, *Băiatul drumului*, roman, Ediție îngrijită şi prefațată de Ion Crețu, întregită cu un glosar de Vianor Bendescu, Câmpulung [Moldovenesc], [Fundația Culturală] Biblioteca „Mioriţa", 2000.

* Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

[2] În lucrările biobibliografice din Bucovina există puține referiri la Vasile Posteucă: Emil Satco, Ioan Pînzar, *Dicționar de literatură Bucovina*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera", 1993, p. 181; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775–2000*, Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun", 2000, p. 351–356; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iaşi–Suceava, Editura Princeps – Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera", 2004, p. 259–260. Puține sunt şi referirile la viața şi activitatea acestui scriitor român, publicate în afara provinciei, până în jurul anului 2000. Dintre acestea: Adrian-Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Selecție, studiu introductiv şi profiluri critice, Timişoara, Editura Helicon, 1996, p. 339–345; Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc, 1945–1989. Scriitori, reviste, instituții, organizații*, Bucureşti, Editura Compania, 2003, p. 580–583; Eugen Simion (coord. gen.), *Dicționar general al literaturii române*, vol. V (P–R), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2006, p. 409–412.

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

Scris şi rescris într-o perioadă de timp îndelungată, *Băiatul drumului* a fost corectat şi îmbogăţit, „dar structura întregului roman rămâne cea gândită şi realizată iniţial"[3].

Cele treizeci şi trei de capitole ale cărţii scriitorului Vasile Posteucă, de la a cărui naştere se împlineşte un secol, sunt alcătuite din lacrimi sublimate din plânsul copilului Ţâlică, însuşi autorul cărţii, orfan de război, prea mic spre a-şi fi cunoscut tatăl: cel care şi-a întârziat mersul la şcoală cu doi ani, fiindcă nu avea hăinuţe cu care să iasă în lume; Ţâlică cel bătut cu răutate de tatăl vitreg, pentru nimica; plânsul copilului bolnav, izolat într-un spital improvizat, pe ale cărui braţe a închis ochii pentru totdeauna cea mai dragă dintre fetiţe, colega sa de bancă; nesfârşitul plâns al mamei, Ileana, rămasă a-şi creşte singură cei şase copii, după plecarea fără întoarcere a soţului Irimie, pe care îl iubea cu patimă, fiind el un bun gospodar, pasionat de creşterea cailor, dar şi petrecăreţ fără pereche, neîntrecut la cântec şi joc, alături de care se simţea împlinită; plânsul băiatului sărac, îndrăgostit de o fată bogată, care a ales să se înece într-un lac, împreună cu rodul dragostei lor, nou-născut, în loc să se mărite cu altul, impus de un tată inflexibil; plânsul credinciosului Nistor, rămas singur după pierderea prietenului său din tinereţe; în sfârşit, plânsul tuturor văduvelor şi al orfanilor rămaşi fără sprijin din pricina războiului.

Romanul începe şi se termină rotund, cu simbolul mărului înflorit, din curtea casei părinteşti, un copac de o frumuseţe uluitoare, dătătoare de speranţă şi optimism, imagine care l-a urmărit toată viaţa pe autor: „Mărul domnesc din faţa casei e în floare. Un stog uriaş de flori roşii şi albe, de zumzet de albine. Dedesubt: iarba deasă, ţesută în covor verde. Deasupra: cerul albastru, împodobind mărul. Nesfârşit de adânc, sonor de albastru"[4].

Sunt multe întâmplări, atât de triste în cuprinsul romanului încât cititorului, fără să vrea, i se umezesc ochii şi participă cu sufletul la derularea evenimentelor. Dar *Băiatul drumului* nu este în întregul ei o carte tristă. Autorul are umor, prilejuit îndeosebi de descrierile cu caracter etnografic. O bună oralitate, materializată prin expresii populare, zicători şi proverbe, îl apropie pe Vasile Posteucă, bucovineanul ajuns pe meleaguri canadiene, de Ion Creangă, în nenumărate pagini situându-se la egalitate artistică evidentă cu marele humuleştean.

Am utilizat sintagma „valori etnografice" în loc de lexemul „elemente" în titlul articolului, întrucât romanul, în întregimea sa, este o operă etnografică scrisă de un artist al cuvântului, poet şi prozator în aceeaşi măsură, suflet sensibil, cântăreţ cu vocea, dar şi din fluier şi vioară, căci Vasile Posteucă, doctor în filosofie al Universităţii din Toronto, a fost înmormântat cu cele două instrumente muzicale alături de el, pentru a doini şi în viaţa de dincolo[5].

[3] Ion Filipciuc, *Notă asupra ediţiei*, în volumul *Băiatul drumului*, p. XI.

[4] Vasile Posteucă, *Băiatul drumului*, p. 5. Vezi capitolul 2, *Mărul domnesc*, p. 5–9, dar şi capitolul 33, *A-nflorit iar mărul*, p. 477–481.

[5] Ion Filipciuc, *Glasul lui Vasile Posteucă*, în volumul *Folclor stăneştean. În memoria lui Vasile Posteucă*, [illegible] g [Moldovenesc], [Fundaţia Cultur[illegible]

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

Vasile Posteucă şi-a iubit mult satul natal, Stăneştii de Jos, din fostul judeţ Rădăuţi. Purtat de evenimentele celui de-al Doilea Război Mondial pe meleaguri străine, departe de casa părintească, a simţit nevoia să se întoarcă în locurile copilăriei prin intermediul scrisului. O primă variantă a alcătuit-o în lagărul de la Buchenwald. Manuscrisul a fost îngropat, urmând să-l primească dincolo de Ocean, după ce se va fi stabilit în Canada, însă prietenii săi i-au rătăcit caietele. Cu perseverenţă, tipică originii sale ţărăneşti, Vasile Posteucă a rescris romanul. Efortul trebuie să fi fost mare, dar şi bucuria pe măsură, căci, scriindu-ţi amintirile, îţi mai retrăieşi o dată şi încă o dată viaţa, care „este atât de frumoasă – spune autorul –, încât nu numai că face să o trăieşti cu toată plinătatea, dar face să şi mori pentru a o continua. Pentru a învia. Căci singurul fel de a mântui lumea este de a da sens propriei noastre vieţi. Acolo unde unul se găseşte pe sine, lumea se vindecă de toate relele"[6].

Aşadar, Vasile Posteucă retrăieşte toate evenimentele importante ale satului bucovinean din primul pătrar al secolului al XX-lea, dar şi ale oamenilor din sat: naşterea, nunta, înmormântarea, viaţa la stână, munca la câmp, sărbătorile calendaristice şi, mai ales, hramurile, prilejuri de îndelungi petreceri, cu bucate şi băuturi ţărăneşti, cu cântece, jocuri şi tot de felul de glume.

Dar cine este „băiatul drumului"? Autorul însuşi, poetul, prozatorul şi filosoful Vasile Posteucă, născut în căruţa părinţilor săi în timp ce aceştia se întorceau de la un hram, bineînţeles. A văzut lumina zilei din mers, la 10 septembrie 1912, şi i s-a menit să-şi petreacă viaţa pe drumuri şi în largul zărilor. Aşa a fost, căci şi-a încheiat periplul pământesc şaizeci de ani mai târziu, în 6 decembrie 1972, fiind înmormântat în Statele Unite ale Americii.

În vremea aceea la sate naşterea avea loc cum da Dumnezeu, fie cu ajutorul unei moaşe, ţărancă specializată în asistenţa natală, dar cel mai adesea femeia se moşea singură, ori năştea cu ajutorul vreunei vecine, chemată la caz de mare nevoie.

Copiii creşteau ca buruiana câmpului şi, odată scăpaţi de bolile copilăriei, deveneau oameni tari, ca şi Vasile Posteucă, un bărbat ca o stâncă, după afirmaţiile celor care l-au cunoscut. Dar până atunci, adică până la maturitate, „băiatul drumului" a trecut prin numeroase întâmplări, mereu în atingere cu etnografia şi folclorul bucovinean. Învaţă să cânte din fluier, căci flăcăii din Stăneşti, care nu ştiau să cânte şi să joace, nu stârneau în nici un fel atenţia fetelor. Îşi construieşte singur o vioară, pe care mama i-o sparge într-un moment de exasperare. Mătuşa Maranda i-a stins cărbuni contra spaimei şi a făcutului; băiatul s-a eliberat de frică, stând la mormântul ostaşului Volodea în noaptea de Sânzâiene. Anumite femei descântau vacile muşcate de helge sau luau mana acestora; în sărbătorile de iarnă, băiatul asculta cu nesaţ poveşti spuse la gura sobei. Mama îl încredinţa pe copil cum că el va deţine „cheia poveştilor", văzându-l sensibil şi gânditor, adică altfel

[6] Vasile P

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

decât ceilalți frați, firi practice și cu picioarele pe pământ. Cât privește poveștile cu haiduci, ele se aflau în plină desfășurare: pe vremea copilăriei lui Vasile Posteucă haiducii încă mai existau. Pădurean cel Bătrân și fiul său, făpturi uriașe, ca în basme, îi jefuiau pe negustori, adunând comori pe care le îngropau în pământ, la rădăcina unor copaci din câmp sau prin păduri; ele scoteau flăcări în anumite zile ale anului, arătându-se norocoșilor.

Bărbații făceau rămășaguri că mănâncă o tavă de plăcinte, contra unui dar de o falce de pământ. Unul „juruiește" finului un căluț, cu acte în regulă, și ajunge la judecată; în fața judecătorului, scoate din traistă un căluț din lemn și câștigă rămășagul, căci actul nu prevedea ce fel de cal va primi copilul în dar. Pentru a nu se ajunge la ură înfricoșată, după ce s-a făcut mult haz, mehenghiul dăruiește finului un căluț adevărat. Și, astfel, satul lui Vasile Posteucă este un sat plin de viață, cu evenimente în derulare.

Băiatul doarme la stână, ascultă întâmplări de mult trecute și află taina fluierului: un neîntrecut cântăreț și-a vândut sufletul diavolului, suportând numeroase încercări, la limita posibilului. În cauză trebuiau respectate tot felul de interdicții, iar cine nu reușea, își pierdea viața. Reușita însemna o mare taină pentru tot restul vieții. Un muribund dezvăluie secretul fiului său și îi dăruiește fluierul, cu care ajunge și el un virtuoz.

Alte și alte întâmplări se derulează în carte, spre încântarea cititorului: oamenii se fac frați de cruce, crestându-și brațul stâng cu custura și sorbindu-și reciproc sângele; își măsoară puterile în trânte ciobănești, care țin câte trei zile, din zori și până în noapte; în strânsă legătură cu natura, stănești descifrează semnele și arătările ce prevestesc molime și alte nenorociri. Există și subiecte tabu: „– Ducă-se, pe pustii, măi băiete! Nu vreau să am nici în clin, nici în mânecă cu asemenea poveşti. Îi afla şi tu, la vremea ta, când ți-or miji tiuleiele. Vrei să pui în plug cu satana de pe acuma?"[7]

Copiii cresc, se maturizează și ajung la căsătorie, căci e o mare hibă să rămâi singur cuc. În lumea satului tradițional există, sub aspectul acesta, o regulă de fier: bogații cu bogații și săracii cu săracii. Încălcarea acestei reguli de către tineri ducea negreșit la dezmoștenire sau chiar la repudiere. Se ajunge până acolo încât bogatul Mirăuță preferă să-și vadă fiica moartă decât să o dea după iubitul ei, băiatul sărac Adam al Chiorului.

Existau, totuși, și căsătorii din interes: „– Pun mâna pe avere și pe urmă oi mai vedea eu ce m-oi face cu sluta", și-a zis veneticul Gireadă, care s-a oploșit la Trucă, cel ce avea o fată urâtă ca Mama-Pădurii.

După ce „fata-i cu buricul la gură", Trucă l-a luat pe venetic de ginere, dar „i-o hotărât fetei lui să nu-i mai calce ograda". După asemenea afacere, „o prins calicul la inimă", iar urâta „a vecuit numai în casă și s-o plodit mai rău ca o iepuroaică".

[7] *Ibidem,*

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

„Spre deosebire de băieți, fetele-s ca țărcile. Frumoase la pene, de-ți iau ochii, dar, când ți-i lumea mai dragă, te lasă și se duc". Ele trebuiau înzestrate, căci „fata care se mărită fără pământ n-are noroc în viață". „Că-i lăsată din bătrâni vorba: Să ai un petec de pământ al tău, măcar cât ai sta cu coatele și tot e mai bine decât nimica"[8].

Cei mai vrednici dintre flăcăi își furau iubitele, ba unii dintre ei le furau chiar de la prima vedere. A fost cazul mamei lui Vasile Posteucă, în prima ei căsătorie cu haiducul Pădurean.

Oricât ar fi fost dragostea de mare înainte de căsătorie, odată intrată pe numele bărbatului, fata trebuia să fie respectuoasă și ascultătoare față de soț. În caz contrar, mânca bătaie și putea ajunge cu cosița în laiță: „îi punea bărbatul cosița-n borta unde se punea furca de tors și-i bătea stupuș, de sta femeia acolo până îi seca izvorul lacrimilor și i se muiau ciolanele"[9]. Se întâmpla de „o bătea cu macahonul până ce-o făcea vânătă ca bozul și o lăsa ca pe-o cotranță udă, jos lângă pragul casei"[10]. Deși femeia era „talpa casei", nu reprezenta mare lucru, până la urmă, pentru bărbat: „– Eu, femeie, numai ies din sat și găsesc alta, dar vacă cine are să-mi cumpere?"[11].

Nunta propriu-zisă dura o săptămână încheiată, de joi până joi. Vasile Posteucă o descrie cu lux de amănunte: muzica, voia bună, mâncărurile, ruperea colacilor, bătăile între grupuri de petrecăreți, glumele vătăjelului de masă, iertăciunea de la părinți, jocurile populare (Corăghiasca, Bătrânească, Învârtita), cu bătaie de pinteni, pe masă și la grindă.

Cel de-al treilea mare eveniment din viața omului, înmormântarea, este tratat de prozator cu conștiința nefericită că tatăl său, dispărut în război pe undeva, prin Galiția, a murit fără lumânare. De nenumărate ori copilul a mers la mormântul lui Volodea, un transnistrean din armata țarului, căzut în comuna Stănești, „un mormânt care ar putea să fi fost și al tatei"[12].

La priveghi, oamenii mâncau alivenci calde, căci „alivenca rece e ca fata bătrână. Nu mai face cu ochiul nimănui și i se duce rumeneala pe apă"[13] și beau must de păduréțe, în dorul rachiului fiert cu secărică. Se spuneau povești și întâmplări de demult, din viața celui trecut dincolo sau a altor personaje ale satului, aflate în legătură cu el.

Fiind vremuri de război, mureau mulți oameni, pe front, dar și din pricina bolilor. Îndeosebi copiii erau secerați de scarlatină, tifos exantematic, astfel încât lacrimile nu se mai uscau de pe obrajii rudelor, iar fluierele doineau cântece de jale.

Alte aspecte etnografice sunt prilejuite de descrierea unor întâmplări de la stână, unde Țâlică a ascultat o variantă locală a *Mioriței*, a mâncat balmuș și a dat

[8] *Ibidem*, p. 197.
[9] *Ibidem*, p. 135.
[10] *Ibidem*, p. 149.
[11] *Ibidem*, p. 451.
[12] *Ibidem*
[13] *Ibidem*

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

în strungă; de participarea la hramuri, unde glumele se țin lanț, ca și zicătorile, proverbele și vorbirea în ponturi. Și cu aceste prilejuri sunt descrise mâncărurile, băuturile și jocurile populare. Cât despre credința strămoșească, aceasta e practicată cu simțul măsurii, fără habotnicie, ba, uneori, chiar cu superficialitate, ca în cazul uncheșului Nistor, cel cu voce de tunet, care rostește rugăciunile cu întreruperi, cauzate de comentarii, care de care mai comice, sau de porunci către familie, privind treburile gospodărești.

Romanul *Băiatul drumului* nu este numai o carte valoroasă, sub aspect etnografic, dar și o reușită a scriiturii românești în proză, un reper al literaturii despre copilărie.

Surse de umor popular în romanul *Băiatul drumului*

Scriitorul bucovinean Vasile Posteucă a văzut lumina zilei și a copilărit la sat, în Stăneștii de Jos, din fostul județ Rădăuți. Băiat isteț și ataşat pentru întreaga viață comunității din satul natal, a fost mereu atent la vorbele celor mari, ascultând cu inima și imprimând în sufletul său tot ce i s-a părut demn de reținut. La un moment dat, a alcătuit și o culegere de folclor care, din păcate, s-a pierdut.

În memoria lui Vasile Posteucă, cercetătorul câmpulungean Ion Filipciuc, împreună cu Ion Crețu și Ion Posteucă, a alcătuit și publicat, în 2003, un volum de *Folclor stăneștean*, refăcând, oarecum, traseul folcloric al scriitorului.

Revenind la romanul *Băiatul drumului*, constatăm că principalele surse folclorice de umor ale autorului sunt zicătorile, proverbele, formulele comice versificate, dar și comicul de situație, unele cuvinte și expresii populare, poreclele.

Zicătorile și proverbele sunt numeroase și variate, referindu-se la diverse noțiuni din viața satului: a) despre fete („Fetele-s ca țărcile. Frumoase la pene de-ți iau ochii, dar, când ți-i lumea mai dragă, te lasă și se duc".); b) despre mâncare și băutură („Mâncarea departe de casă are gust mai bun și găina vecinului face ouă mai mari"; „În casă străină mujdeiul pare smântână!"; „Mulțumita seacă nimănui nu-i dragă"); c) despre furt („Furatul poamelor cu sânul îi plăcut și lui Dumnezeu".); d) despre ruşine („Ruşinea se spală, nu se spovedeşte, nici sub patrafirul popii, nici în gura satului".); e) despre blestem („Aşa-s eu blestemat, să-mi placă ce nu se poate și să caut ouă de pasăre fără cuib."); f) despre bătăile de la nunți („Nunta fără bătaie și facere de copil fără țipete, nu-s cu noroc și temelie".); g) despre soarta omului („...am pus-o de mămăligă cu viața. Ne trecem ca roua câmpului la răsărita soarelui".); h) despre omul bătrân („Omul bătrân îi ca și casa veche; bârnele de putregai și pereții mucegai".); i) despre omul sărac („Că aşa-i a săracului: pasul gândacului și dorul colacului".); j) despre căutătorii de comori („Nu s-o văzut de când e lumea comornic bogat și drac cu crucea în mână."); k) despre dragoste („Ce ştie fata, nu ştie tata"; „Căci mai degrabă se pot iezi apele decât opri dragostea."); l) despre omul de nimic („Dacă ai pus cu târaie-brâu în [illegible]ă („Cine-i cu

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

paguba, îi şi cu păcatul."); n) despre fudulie („Fudulia-i pana ce-o poartă cei proşti la pălărie.") etc.

Formulele comice versificate sunt, de asemenea, numeroase în romanul *Băiatul drumului*, cu aplicabilitate variată şi cu efecte umoristice pe măsură, ca în *Povestea lui Harap-Alb* a lui Ion Creangă. Citâm câteva dintre ele: a) „Sănătate, nu di tăt, /Că am gând să vă mai văd..." (formulă de salut, la despărţire); b) „Bine-i de haiducul cu multe oţele şi mândre puţintele" (haiducul să fie bine înarmat şi fără slăbiciuni pentru femei, care sunt răzbunătoare); c) „Viaţă, viaţă, legată cu aţă, ascunzi un capăt şi ies trei, c-aşa-i legea ei... Una ştiu şi una spun, am lulea şi n-am tutun; Una ştiu şi una zic, râde nimea de nimic!" (autoironie); d) „Când moare un om care ştie de şagă, se face noaptea mai neagră şi rămâne lumea beteagă." (despre omul glumeţ); e) „Şi asta nu-i rea, când ai gritări la curea, sau măcar un pitac, să-ţi cumperi un petec la sac". (gritărul şi pitacul, monede divizionare din trecut); f) „Druştele gătite, în şapte cozi împletite, mâncau alivenci rumenite şi răbdări prăjite, din nimic plămădite şi cu degeaba clătite. Vătăjeii cântau precum crâsteii, pârpălind mieii şi grijind purceii, păzind druştele, să nu-şi prăpădească fuştele, cărând găluştele şi pampuştele şi ducând război mare cu muştele... şi mă vedeam printre cei bogaţi, cu traista din doi laţi, cu masa-n glod şi uşa-n pod... un purice era toată masa s-o-nfulece, iar o mâţă beteagă punea plăcintă-n desagă, să le ducă şi celor ce n-o fost, care ţin tot anu-ntr-un post!" etc. (din cuvântul vătăjelului de masă, la nuntă); g) „...ai apucat la sănătoasa de scăpăra pământul şi unde dai, printre scai, unde pici, prin urzici, vrei să sari, dai în pari. Ca să scapi spinarea, pierzi cărarea şi, de necaz, ţup în iaz."

În ceea ce priveşte comicul de situaţie, prozatorul îşi pune adesea personajele în lumina unor întâmplări ce provoacă râsul, pe o scară de la tragi-comic până la absurd. Vasile Posteucă nu se cruţă nici pe el însuşi. Copilul Ţâlică, aşa cum era poreclit povestitorul, îşi aminteşte primul drum spre şcoală:

„M-am înfundat în glod până la brâu şi acolo mi-au rămas opincile. Nu le-am mai putut scoate. De-abia am putut ieşi eu, ciortolit ca un drac scos din căldarea cu funingeni. Am venit acasă boncăluind în hohote. Şi de ciudă, dar şi de jale, că n-am putut ajunge la şcoală".

Dănilă era „sărac lipit pământului de-i sufla vântul şi cenuşa din vatră", având „bordeiul în trei pereţi, cu uşa-n pod şi cahla-n drum". Autorul acreditează ideea că bogăţia se adună la casa săteanului prin muncă, săracii fiind, de regulă, oameni leneşi.

Un personaj este pus în situaţia să explice ce este prioritar pentru el, femeia sau vaca cea cu lapte: „– Eu, femeie, numai ies în sat şi găsesc alta, dar vacă cine are să-mi cumpere?"

Hramul, mult îndrăgit de Irimie şi Ileana, părinţii lui Ţâlică, dar şi de el însuşi, este un prilej fericit pentru glume, dar şi pentru vorbirea în ponturi şi în dodii: a) „Omul flămând îi gata să mănânce şi friptură cu plăcinte"; b) „Mai poftiţi şi faceţi cinst[illegible]nul de dragul

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

celui dintâi şi, cât despre rest, om mai socoti şi om vedea ce-i de făcut... Şi râsul pe inima goală, ca bulgărele de lut pe marginea sicriului". (îndemn la băutură); c) „Dar gazdele înghit, bietele, pari ascuțiți şi de-abia aşteaptă să se descotorosească de-aşa obraze"; „– Măi cumătre, n-ai un ştergar? strigă cel din prag. – Da ce-ți trebuie ştergar, cumătre? – Cum ce-mi trebuie? Vorbă şi asta! Să mă şterg pe obraz... – D-apoi şi dumneata mai ai obraz?"; „Unul şi încă unul şi de la trei înainte cine-i prostul să le mai numere?...."; „– D-apoi, cumătre dragă, prea le numeri nu ştiu cum. Doară n-or fi oi şi trebuie să le ții răbojul în grindă"; „Eu ridic paharul şi zic: Când ne-o fi mai rău, tot aşa să ne fie"; „Noroc că nu s-o-nvățat ca la târg, să-ți pună întâi pe masă strachina cu zamă limpede, de se vede până-n fundul pământului prin ea"; „Pe la domniile voastre îşi face lumea vânt cu mâneca sumanului ca şi pe la noi"; „Noi ne cioplim şi, cu vremea, cele de acasă nu ni se mai potrivesc, nu ne mai plac. Cum, de-o pildă, mâncatul cu mâna, ştersul nasului cu mâneca de la cămaşă şi câte altele... La noi e obiceiul ca gospodarii să arunce oasele jos, sub masă"; „Nu ne prea întâlnim cu apa... – Apoi moldovenii aşa ştiu din veac: apa, la ei, îi bună numai de purtat în opinci, când îi glod pe drumuri... Oamenii la noi, la Stăneşti, se spală numai din când şi cât mai rar... De au cofă cu ei, îşi pun straiele în ea şi o-ntorc cu fundu-n sus, iar ei stau goi în ploaie, se îmbracă şi vin acasă uscați"; „Am de pregătit oleacă de rachiu ca la noi: fiert cu secărică şi rumenit cu zahăr ars pe coada vătraiului; noi suntem făloşi cu nimica noastră, dar cotrențe de mătasă pe rapăn nu punem. La voi rapănul pe picioare e de-o palmă de gros, încât ați putea semăna grâu pe ele, dar îl purtați în ciubote. Noi, încaltea, umblăm desculți, decât să umblăm cu turecile glențuite şi cu tălpile pline de lut"; mesenii se jură „pe coada mâței şi crucea căruței".

Iată şi un exemplu tipic de vorbire în dodii: „– Unde mergi, bade? – Colea şi nu departe. – Apoi, să-ți fie calea ca toporul. – Dară vrăjmaşul să-şi crintească piciorul. – Şi mai este mult până departe? –...Numai de aici până colo. – Ai în cap minte, nu linte, bădişor..."

Omul tăcut nu place comunității, nici la muncă, nici la petreceri. Cumătrul Grigore e ironizat pentru că-i „de când îi şi tăcerea. Tace de ți se urăşte şi, când se hrăneşte şi el de tăcut, apoi tace mai departe. E un om dintr-aceia care se gândesc de zece ori până se hotărăsc să nu spuie nimica".

Din multitudinea expresiilor populare utilizate de Vasile Posteucă în roman selectăm câteva dintre cele mai reprezentative pentru stilul său apropiat de vorbirea bucovineană: criță la minte („deştept"), a pune la icoane („a proteja un copil cuminte"), a pupa pragul („a se împiedica de prag şi a cădea"), a râde şi câinii („a se face de râs"), dracul în picioare („copil rău, neastâmpărat"), a nu fi luat din drum („de familie bună"), a-şi veni în oară („a-şi reveni după impactul unei emoții"), a fi polog pe jos („aici, multă lume bolnavă"), a-şi lega capul („a se căsători cu cineva nepotrivit"), a trage sărăcia de coadă („a lenevi"), a mirosi a catrință străină („despre unul căsătorit cu relații în afara familiei"), a se da fricii („a fi copleşi[illegible]ânt"), a turna

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

miere pe inimă („a linguși"), a sări în vorbă („a interveni în discuție"), a prinde limbă („a începe să vorbească"), a se sparge cisla („a înceta cu bârfa"), a ține de urât hornului („a lenevi"), a sta pe cap („a plictisi"), a te lua la trântă cu tata urșilor („a fi puternic"), leoarcă de lacrimi („plâns nestăpânit").

Imprecațiile sunt rare: „Să se împlinească prorocia ta când s-o scula mama din groapă ș-o cere apă!"; „Fie-le țărâna ușoară, ca piatra de moară!"

Vasile Posteucă folosește multe cuvinte și forme regionale, aparținând graiului din ținutul natal; atât de multe, încât Vianor Bendescu a simțit nevoia întocmirii unui glosar consistent, ce se întinde pe un număr de douăzeci și cinci de pagini. Iată câteva asemenea cuvinte, de o circulație foarte restrânsă, rare sau dispărute din graiul bucovinean: bengur („copil rău, neastâmpărat"), a brâhni („a exclama"), haldan („flăcău înalt, lungan"), a se hăisăi („a o lua spre stânga, hăisa"), hospigă („aspsigă, plantă ierbacee pentru nutrețul vitelor"), hramen („hrămar, participant la sărbătoarea hramului"), a se repezi („aici, a da fuga la cineva"), a dihoca („a sparge"), a pristăni („a fi de acord, a lua o hotărâre"), a știrici („a afla o știre"), a se iezi („despre o apă curgătoare, devenită iaz"), strânsură („aici, adunare de oameni, în aer liber, pentru joc"), pargul („instrument muzical, de aici antroponimul Parghel"), a sclipui („a face rost de ceva cu dificultate"), a răzvedi („a deslușî cu privirea în depărtare"), puiță („femeie ușuratică"), pașcă („pungă pentru tutun, de aici antroponimul Pașcu"), lați („lățimi de pânză, doi lați"), a pontui („a vorbi în poară, în contradictoriu, cu răutate"), a tolocăni („a vorbi fără rost"), glențuit („germanism, lustruit, despre cizme"), râncălău („poreclă, râncău, de la substantivul râncă").

În copilărie, Vasile Posteucă pierdea ore întregi privind o floare, jucându-se cu un măr pe care ceilalți îl mâncau repede. Era un visător, pe când frații săi erau firi practice, de acțiune. Referindu-se la el însuși, prozatorul bucovinean scria: „Și nu spun că n-am fost copil și n-am râs și nu m-am bucurat. Dar în spatele râsetului și al bucuriei a dăinuit necontenit cântecul acela al tristeților, pe care nu l-am putut birui și alunga niciodată"[14]. Așa este și romanul *Băiatul drumului*: o complexă împletire între umorul sănătos, țărănesc, provenit din mediul stăneștean și lacrimile copilului orfan, trăitor în lipsuri materiale și dorințe neîmplinite.

Arta portretului în romanul *Băiatul drumului*

Vasile Posteucă este un maestru în arta portretului literar. Cel mai iubit personaj al romanului, pentru autor, este mama sa, Ileana. Portretul acestei femei minunate, static, dar, mai ales, dinamic, fiindcă mama nu prea are timp să se odihnească, fizic și psihologic, e pretutindeni în roman, făcând legătura cu celelalte personaje.

Mama Ileana a fost o fată de mare frumusețe, astfel că Pădurean cel Tânăr, haiducul, a furat-o de la părinți, după un vechi obicei haiducesc și s-a însurat cu ea.

[14] *Ibidem*

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

În sat a primit porecla de Pădureanca. Tânăra femeie i-a născut haiducului o fată. L-a respectat, dar nu l-a iubit, temându-se de bărbatul violent şi voinic peste măsură. După moartea Pădureanului, mama şi-a dăruit inima lui Irimie, tatăl scriitorului, care a devenit marea ei dragoste şi cu care a avut cinci copii. Cu el mergea la hramuri, la nunţi şi cumătrii. Pentru Irimie viaţa era o continuă petrecere, însă nici la muncă nu-l întrecea nimeni.

Dispărând Irimie în război, mama a căutat să ţină vie amintirea bărbatului în inimile copiilor. Regreta că nu fusese timp să-şi facă o fotografie cu soţul. În lipsa fotografiei, înrămase pana de păun pe care acesta o purta la pălărie. Pana a încăput în mâinile lui Ţâlică, viitorul scriitor, transformându-se în praf, din pricina vechimii, şi femeia a exclamat îndurerată: „– Asta-i semn că tată-tu n-o să se mai întoarcă, odorul mamei..."[15]

În grajd se aflau trei cai, dintre care Şargul, cu deosebire drag celui dispărut. Calul îl purtase pe dealuri şi văi pe Irimie şi îl salvase de mai multe ori din mâinile vrăjmaşilor, căci bărbatul avea şi prieteni, dar şi duşmani, fiind bătăuş la petreceri şi isteţ la vorbă, ironic, batjocoritor. Când hoţii i-au furat caii din grajd, mama Ileana a devenit de nerecunoscut: „Atât de mult o schimbase năcazul ista pe mama, încât ne uitam la ea şi n-o mai cunoşteam. Atunci faţa-i era trasă şi îngălbejită, de parcă ar fi stat trei zile în groapă. Păru-i atârna despletit şi încâlcit ca un ca[i]er de câlţi căzut din furcă. Sta pe scăunel, în faţa vetrei, şi icnea într-un plâns nestăpânit, de se scutura cămaşa de pe dânsa"[16].

Între Ţâlică şi mama sa se instalase ceva ca o taină. Femeia şi-a dat seama că băiatul era altfel decât ceilalţi copii şi căuta să-l înţeleagă, să-l protejeze: „Şi ascultaţi acuma la mama: aiesta-i semnul că el are cheia poveştilor. Umblatul după miresmele şi după frumuseţile trecătoare. În sufletul unor asemenea dăruiţi de ursitoare, miresmele nu se mai sfârşesc şi viaţa lor e o alergare după frumos. Aşa că i-aţi fript voi inima lui Ţâlică cu mărul (pe care ceilalţi i l-au mâncat, n.n.), dar el mai are alte mere şi mai frumoase în gândul şi inima lui"[17].

Când a fost să plece la şcoală mai departe, la liceul din Siret, copilul s-a izbit de refuzul neînduplecat al tatălui vitreg. Cu inteligenţa şi sensibilitatea sa de femeie simplă, mama a ştiut ce are de făcut: plecând cu bărbatul la hram, i-a lăsat băiatului uşa deschisă la camera secretă, unde acesta a găsit hainele pregătite şi a putut fugi la şcoală.

Mulţi ani mai târziu, pe când se afla în America, autorul a presimţit că mama nu mai este şi, curând, temerea i s-a adeverit: „Vinerea Rusaliilor, 1954. A murit mama. [...] De-abia cu plecarea mamei mi-am terminat copilăria. Devenim maturi numai în clipa când ne pierdem părinţii. Sunt singur acum. Totuşi deschiderea inimii spre dincolo mă ocroteşte. Mă leagă de toţi cei dragi ai mei, pe amândouă tărâmurile ca-ntr-o sfântă şi unică împărăţie. Nu numai în mine, pornind din zarea

[15] *Ibidem*, p. 74.
[16] *Ibidem*,
[17] *Ibidem*,

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

unde înfloreşte mărul, ci şi-n afară, în milioane de semeni, în timp ca şi-n eternitate, pretutindeni, totdeauna. Acest zâmbet al lui Dumnezeu îmi lecuieşte toate rănile vieţii şi-mi schimbă toate nedreptăţile şi înfrângerile în biruinţă"[18].

Al doilea personaj principal, alături de mamă, este autorul însuşi, copilul Ţâlică. El este „băiatul drumului", născut în căruţă, în timp ce părinţii se întorceau de la hram. Era un copil diferit de ceilalţi fraţi şi de surori: „Pierdeam ore întregi privind o floare, jucându-mă cu un măr, pe care ceilalţi îl mâncau repede"[19]. Tot aşa se întâmplase când era foarte mic şi se trezise singur în casă, mama fiind cu copiii mai mari pe ogor: „Căzusem pe fundul sufletului, într-o stare de deznădejde absolută, vecină cu nimicul şi moartea"[20]. În această stare, Dumnezeu i-a trimis o gâză mică, numită în popor „Vaca Domnului", cu care copilul s-a jucat vreme îndelungată, uitând de toate: „Eram numai joc. Nu mai era nimeni în lume în afară de Vaca Domnului şi de mirarea mea bucuroasă. Repetam vesel, cu gingăşie, aceeaşi mişcare a răsturnatului. Şi gângania de aur nu se supăra. Revenea cu un zâmbet..."[21]

Copilul era visător. Iubea muzica şi a învăţat singur să cânte din fluier şi vioară. A fost bătut, fără motiv, de tatăl vitreg: „M-a bătut rău, cu ciudă. Fără milă. Nu cum bătea mama. Şi m-a durut mult. Nu atât trupul lovit de picioarele lui şi rostogolit pe jos. Cât sufletul. Simţeam bătaia lui ca pe o mare nedreptate. Ceva care-mi ferfeniţise sufletul, ca să nu se mai lecuiască niciodată"[22].

Şi, mai încolo: „Eu eram neajutoratul familiei. De încălecam pe cai, cădeam. Cărând apă la vite, cu vedrele mari, mă udam, cădeam. [...] Simţurile pluteau pătrunzătoare peste toate prăpăstiile visurilor, dar trupul îmi era neîndemânatic, fricos. El însă, ca şi Visarion, erau ca prâsnelul [...] El era un om. Eu, un copil al visului"[23].

Portretul tatălui e alcătuit din amintirile mamei şi ale prietenilor. Ţâlică era prea mic atunci când tata Irimie a plecat la război şi nu-i reţine imaginea. Cu toate acestea, tatăl e o prezenţă pururi vie în familie: „Atâta se pomenea în casă numele tatei şi atâta de mult îl aşteptam să vie, şi noi şi mama, încât inima ne era plină de el. Şi negurele de pe sufletele noastre nu se mai treceau"[24]. Căci „în gândurile şi-n inimile noastre tata era viu"[25].

Irimie era om frumos, vesel, cântăreţ şi dansator de elită, dar şi om de spirit. Pentru el munca era muncă, iar petrecerea, petrecere; un ins hărăzit să stea mereu în atenţia oamenilor, prin petreceri şi bătăi la nunţi, ieşite din comun. Prietenii îl iubeau, iar duşmanii îi ştiau de frică.

[18] *Ibidem*, p. 480–481.
[19] *Ibidem*, p. 59.
[20] *Ibidem*, p. 11.
[21] *Ibidem*, p. 12.
[22] *Ibidem*, p. 411.
[23] *Ibidem*, p. 413.
[24] *Ibidem*.
[25] *Ibidem*

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

Un personaj interesant este Volodea, un soldat rus din Transnistria, care a fost încartiruit în casa familiei Posteucă. Îl iubea şi îl alinta pe Ţâlică, astfel încât băiatului i se părea că ostaşul „are dimensiuni şi lumină de Arhanghel". Vine din altă lume"[26].

Vasile Posteucă are ştiinţa creionării unui portret din câteva linii. Oşteanul Volodea a murit în satul Stăneşti. Iată cum îl reţine autorul cărţii peste ani: „Numai faţa îi era curată. Scursă de sânge şi albă ca o năframă de mire. Mustăţile stăteau ca două rândunele moarte, pe margine de cuib. Nu se putea citi durere pe faţă, ci mai degrabă o lumină pornită dintr-o adâncă împăcare. M-am apropiat şi i-am mângâiat faţa şi fruntea lată ca un ogor de grâu"[27].

Dar iată şi un personaj negativ, medicul de la izolare, „un haram de om, cu fălcile umflate, ca două dâmburi, printre care curge un părău şi duhnind a holercă, de parcă ar fi fost velniţă"[28].

Nu întâlnim în roman portrete ale unor oameni din rândul naţionalităţilor conlocuitoare, atât de prezente în Bucovina acelor vremi; doar scurte referiri la evrei şi ucraineni: „S-o fost închis graniţa cu Moldova şi pe drumeagurile noastre se aşeza stăpânire austriacă. Voinicii codrului aveau a se întâlni des cu ei, mai cu samă când călcau ţinuturile poliaceşti şi când mai dădeau raita prin lişiţa de jidovi din Cernăuţi. Că haiducul pradă el în ţară, dar tot i se face câte-odată poftă de târg"; „În vremea când eram flăcău, jidovii din părţile noastre o fost ajuns la mare înflorire. O fost cuprins moşii şi o pus mâna pe vorniciile satelor. [...] Într-o noapte, o izbit Pădurenii la trei moşii şi o binevoit a le agăţa bărbile în pari, strângându-i de pe faţa pământului şi luându-le saci de aur. La câtăva vreme, o-nceput o poteră nouă asupra Pădurenilor, de nu mai aveau chip să trăiască-n codru"; „Intrând ei în crâşmă, am intrat şi noi, de s-o ales praf de şâncul jidovului. De la o bucată ei o intrat într-o cămară şi o zăvorât uşa. Până să sfărâmăm noi uşa, ei o-ntins-o pe fereastră şi o apucat-o prin ogoare spre sălişte şi pe acolo, pe la poarta ţarinei, spre casă. Fugeau ca fiarele care-o prins în nări iz de moarte"[29]; „Mie încontrarea voastră cu umblatul desculţ şi cu tălpile goale-n ciubote mi-a adus aminte de bietul Teliman, un fecior al oraşului Sirete şi un mare scriitor umorist, pe vremea tinereţilor mele. Asta era prin 1907... El obişnuia a spune că umblatul desculţ e încălţămintea naţională a ucrainenilor. Pe atunci duceam lupta naţională pe alte dimensiuni"[30].

În capitolul *Hram la Stăneşti* este evocată personalitatea marelui profesor cernăuţean Traian Brăileanu, cel mai însemnat sociolog al culturii noastre. Acesta a

[26] *Ibidem*, p. 24.
[27] *Ibidem*, p. 30.
[28] *Ibidem*, p. 361.
[29] *Ibidem*, p. 121, 136, 202. Pentru o înţelegere contextuală a problematicii, vezi între lecturile profitabile: Andrei Oişteanu, *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european*, Ediţie ilustrată, Bucureşti, Editura Humanitas, 2001. Aici şi un masiv corp de *Note şi bibliograf*
[30] *Ibidem*,

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)

venit la hram în casa familiei Posteucă, „de Sfânta Paraschiva fie din 1936, fie din 1937”[31]. Vasile Posteucă nu realizează un portret al savantului Traian Brăileanu, dar reține câteva dintre intervențiile sale privind obiceiurile și tradițiile bucovinenilor.

Prozatorul Vasile Posteucă este, în același timp, poet, memorialist, editor, un patriot însuflețit și un bun creștin. Din timp în timp, poezia transpare în roman, sub forma unor mici poeme în proză, ca o contrapondere la umor, impregnate de neliniște metafizică și chiar de nedisimulată tristețe: „Eu mă repăd la halăul de la fântână. Mă spăl. Apa rece îmi face bine. Cerul la răsărit e numai flăcări. Așa e cuptorul nostru când face mama pâne. În clipa asta se scurge peste sat o liniște mare, ciudată. Un fel de pace sfântă. Nu-i nici un zgomot. E acum un moment de trecere de la noapte la zi, când în adevăr se întâmplă în lume o taină mare. Curge, în nesfârșite valuri de miere, pacea. Stau o clipă cu fața răcorită de apă și o ascult. E iunie, livezile prind să lege rod. Fructele grădinilor dau în pârg. Grâiele sunt mari. Mai mare dragul să le privești cum se leagănă-n vânt și cum cântă. Lanurile de păpușoi sunt adevărate păduri cu frunzele ascuțite, drepte, lucioase ca săbiile. Un punct al zărilor se face alb. Își pierde culoarea. Din el țâșnesc primele raze ale soarelui. Stau ca încremenit. Simt că sufletul îmi e ca o rugăciune”[32].

Despre proza lui Vasile Posteucă s-a scris puțin. Reținem din volumul *Folclor stăneștean*, publicat în memoria marelui scriitor, acum un deceniu, mai multe eseuri: Niadi Cernica, *O recuperare necesară: „Băiatul drumului”*, p. 145–146; Ovidiu Vuia, *O meditație despre Dumnezeu și lume*, p. 147–150; Lucia Olaru-Nenati, *Un pribeag se-ntoarce acasă: Vasile Posteucă*, p. 151–155; George Bodea, *Funcții ale basmului în romanul „Băiatul drumului”*, p. 156–160; Ion Filipciuc, *Rugăciunea de dimineață în Stăneștii de Jos*, p. 161–164.

Dată fiind importanța artistică și etnografică a romanului *Băiatul drumului*, dincolo de centenarul nașterii acestui scriitor bucovinean, se impune ca marile edituri românești să-și îndrepte atenția și asupra acestei opere valoroase a literaturii române, tipărind-o într-o necesară ediție critică.

[31] Pentru mai multe informații, vezi Ion Filipciuc, *Filosoful Traian Brăileanu la hram în Stănești*, în volum

[32] Vasile

BDD-A32615 © 2012 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:38 UTC)